

Džon Irving

**Molitva
za
Ovena
Minija**

Prevela
Ana Grbić

■ Laguna ■

Naslov originala

John Irving

A PRAYER FOR OWEN MEANY

Copyright © 1989 by Garp Enterprises, Ltd.

“My Favorite First Sentence” copyright © 2002 by Garp
Enterprises, Ltd.

All rights reserved.

First published in hardcover in 1989 and in trade
paperback in 2012 by William Morrow, an imprint of
HarperCollins Publishers

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Ova knjiga je za
Helen Franses Vinslou Irving
i Kolina Frenklina Njuela Irvinga,
moje roditelje*

Ne brinite se ni za šta, nego u svemu molitvom i moljenjem sa zahvaljivanjem da se javljaju Bogu iskanja vaša.

Poslanica Svetog apostola Pavla Filipljanima

Jedan od mojih većih problema jeste to što jedva mogu i da zamislim istinsko, samodokazivo religiozno iskustvo. Kako bi uopšte Bog mogao da mi se prikaže na način koji ne ostavlja mesta za sumnju, a da me ne uništi? Kada ne bi bilo mesta za sumnju, ne bi bilo mesta ni za mene.

Frederik Bikner

Ako hrišćanin nije heroj, svinja je.

Leon Bloa

Sadržaj

1. Loša lopta	11
2. Armadiljo	48
3. Anđeo	107
4. Mali Gospod Isus	161
5. Duh budućnosti	216
6. Glas	273
7. San	359
8. Prst	442
9. Šut	540

1

Loša lopta

Moj usud je uspomena na dečaka sa slomljenim glasom – i to ne zbog tog glasa, niti zbog toga što je bio najmanja osoba koju sam ikada upoznao, pa čak ni zbog toga što je bio instrument smrti moje majke, već zato što zbog njega verujem u Boga. Postao sam hrišćanin zbog Ovena Minija. Ne tvrdim da živim kroz Hrista, čak ni sa Hristom – a sigurno ne za Hrista, kako sam čuo da neki fanatici tvrde. Moje poznavanje Starog zaveta nije preterano detaljno, a Novi zavet nisam čitao od veronauke, osim onih paragrafa koje su mi čitali kada bih odlazio u crkvu. Odlomci iz Biblije koji se pojavljuju u molitveniku malo su mi bliskiji; često čitam svoj molitvenik, a Bibliju samo za crkvene praznike – molitvenik je mnogo uredniji.

Oduvek sam prilično redovno odlazio u crkvu. Prvo sam bio kongregacionalista – krstili su me u kongregacionoj crkvi, a posle nekoliko godina druženja sa episkopalcima (bio sam primljen i u njihovu zajednicu, takođe), moja verska pripadnost je postala pomalo mutna – kao tinejdžer sam odlazio u crkvu za „neopredeljene“. Onda sam postao anglikanac; Kanadska anglikanska crkva je bila moja crkva otkako sam pre dvadeset godina otišao iz Sjedinjenih Država. Anglikanci su veoma slični episkopalcima – toliko da me moje anglikanstvo ponekad nagoni da posumnjam

kako sam jednostavno ponovo postao episkopalac. U svakom slučaju, napustio sam kongregacionaliste i episkopalce – i svoju zemlju, jednom zauvek.

Kada umrem, pokušaću da budem sahranjen u Nju Hempširu, pored moje majke – ali će anglikanci obaviti obavezne obrede pre nego što moje telo bude podvrgnuto poniženju švercovanja preko američke granice. Odlomci iz službe za pokoj duše sasvim su uobičajeni i laki za nalaženje, po redu kojim želim da ih čitaju – nikako pevaju – iz molitvenika. Skoro svi koje poznajem prepoznaće pasuse iz Jovana, koji počinju sa: „I nijedan koji živi kroz mene i veruje u mene neće umreti vavijek.“* A onda ide: „Mnogi su stanovi u kući oca mojega. A da nije tako, kazao bih vam.“ I uvek sam cenio otvorenost iskazanu u onom odlomku iz Timoteja, onom sa: „Ništa nismo doneli na ovaj svet, i jasno je da ništa nećemo odneti.“ Biće to školski primer anglikanske službe, koja bi moje bivše sapatnike kongregacionaliste naterala da se meškolje u crkvenim klupama. Ja sam sada anglikanac, i umreću kao anglikanac. Ipak, ponekad propustim nedeljnu službu. Ne tvrdim da sam preterano pobožan. Moja sudbina je da ispipavam, tražim i preispitujem svoju veru – veru koja traži podstreka svakog vikenda. Ono vere što imam, dugujem Ovenu Miniju, dečaku s kojim sam odrastao. Oven je od mene napravio vernika.

Na veronauci smo smislili određeni vid zabave koji se zasnivao na zlostavljanju Ovena Minija. Bio je toliko mali da mu kolena nisu dosegala ni do kraja sedišta, a kamoli da mu stopala dodiruju zemlju – noge su mu štrčale pravo, kao noge lutka. Oven Mini kao da je bio rođen bez pravih zglobova.

Oven je bio toliko sićušan da smo mnogo voleli da ga dižemo. Istini za volju, nismo tome mogli da odolimo. Mislili smo da je njegova težina pravo čudo. To je takođe bilo u neskladu, jer je Oven poticao iz porodice koja se bavila granitom. Granitni

---

* Svi citati iz Novog zaveta dati su prema prevodu Vuka Stefanovića Karadžića. (Prim. prev.)

kamenolom *Mini* bilo je veliko mesto, oprema za razbijanje i sečenje granitnih ploča izgledala je teško i opasno, pa i sam granit je jedna tako gruba, jezgrovita stena. Međutim, jedini trag kamenoloma koji se poznao na Ovenu bila je zrnasta prašina, sivi prah što se osipao sa njegove odeće kad god bismo ga podigli uvis. Ten mu je bio boje nadgrobne ploče, koža mu je istovremeno upijala i odbijala svetlost, kao biser, pa se povremeno činila providnom – pogotovo na slepoočnicama, na kojima su se plave vene videle kroz kožu (kao da, uz njegov neverovatan stas, ima i drugih dokaza da je rođen prerano).

Njegove glasne žice se nisu u potpunosti razvile ili mu je glas bio narušen kamenom prašinom porodičnog posla. Možda mu je bio oštećen larinks ili uništena traheja; možda ga je u grlo udario komadić granita. Da bismo ga uopšte čuli, Oven je morao da urla kroz nos.

Pa ipak nam je bio drag – mali lutak, zvale su ga devojčice, dok se on trudio da se izmigolji i pobegne im; pobegne nama.

Ne sećam se kako smo počeli da se igramo bacanja Ovena.

To je bilo u Hristovoj crkvi, grejvsenskoj episkopalnoj crkvi u Nju Hempširu. Naša profesorka veronauke u školi bila je jedna sputana žena nesrećnog izraza lica koja se zvala gospođa Voker*. Mislili smo da joj to ime baš odgovara, jer je njen metod predavanja uključivao i silno šetkanje kroz učionicu. Gospođa Voker bi nam čitala neki poučan odlomak iz Biblije. Onda bi nas zamolila da ozbiljno razmislimo o onome što smo čuli: „U tišini i ozbiljno, tako želim da razmislite!“, rekla bi. „Sada ću vas ostaviti da razmišljate“, rekla bi nam preteći, kao da su same naše misli bile u stanju da nas gurnu preko ivice. „Želim da dobro razmislite“, rekla bi gospođa Voker. Onda bi izašla napolje. Mislim da je bila pušač, a nije mogla dozvoliti sebi da puši pred nama. „Kad se vratim“, rekla bi nam, „razgovaraćemo o tome.“

Dok bi se ona vratila, mi bismo, naravno, zaboravili sve ono o čemu je govorila – zato što bismo, čim bi izašla iz sobe, počeli sumanuto da se glupiramo. Pošto nije zabavno sedeti u miru sa

---

* Engl.: *Walker* – šetač. (Prim. prev.)

svojim mislima, mi bismo podigli uvis Ovena Minijsa i dodavali se njime iznad glava. Ovo smo uspevali da izvedemo sedeći u stolicama – to je bio glavni izazov. Neko bi – zaboravio sam ko je započinjao – ustao, zgrabio Ovena, seo dole s njim, dodao ga nekome pored sebe ko bi ga poslao dalje, pa tako redom. I devojčice su bile uključene; neke od njih su bile najzagrejanije za ovu igru. Svi su mogli da podignu Ovena. Bili smo veoma pažljivi, nikad ga nismo ispustili. Možda bi mu se malo izgužvala košulja. Kravata mu je bila toliko dugačka da je morao da je upaše u pantalone – inače bi mu visila do kolena – i ona bi mu se često izvukla; ponekad bi mu ispao sitniš (nama u lice). Uvek smo mu vraćali novac.

Ako bi poneo sa sobom svoje bejzbol kartice, i one bi mu ispale iz džepova. Ovo bi ga naljutilo zato što su kartice bile poređane po azbučnom redu ili sređene po nekom drugom sistemu – možda su svi igrači iz polja bili na jednom mestu. Nismo znali kakav mu je sistem, ali ga je Oven očigledno imao. Zašto bi inače, kad bi se gospođa Voker vratila u učionicu i mi mu dodavali sitninu i kartice, dugo sedeo i šuštao njima – smrknut, tih i besan?

On nije bio dobar igrač bejzbola, ali je imao veoma usku zonu udarca, pa su ga posledično tome često postavljali na mesto udarača – ne zbog toga što je umeo svojski da udari loptu (u stvari, bio je upućen da je ne udara), već zato što se na njega moglo računati da će zaraditi šetnju oko baza. Mrzeo je ovakvo iskorišćavanje na utakmicama Male lige i jednom je odbio da izađe na teren ukoliko mu ne dozvole da udara. Ali nije bilo te palice koja bi bila dovoljno mala da ga ne povuče za sobom posle zamaha, udari ga u leđa i izbaci van prostora za udarača, pravo na zemlju. Tako da bi, posle poniženja koje bi naišlo kada bi dva-tri puta zamahnuo, promašio i prosuo se po zemlji, Oven Mini birao drugo poniženje: da stoji nepomično i zgrbljeno na bazi dok bacač cilja loptom u njegovu zonu udarca – i promašuje, skoro svaki put.

Ipak je Oven voleo svoje bejzbol kartice i, to je bilo jasno, iz nekog razloga i samu igru, iako se pokazala veoma surovom po njega. Protivnički bacači bi mu pretili. Govorili su mu da će ga,

ako ne zamahne na njihove udarce, udariti loptom. „Glava ti je veća nego zona udarca, ortak“, rekao mu je jedan bacač. Tako da se Oven Mini probijao do prve baze primajući i udarce.

Kad bi stigao do baze, bio je zvezda. Niko nije optrčavao baze kao Oven. Da je naš tim uspevaio duže da zadrži poziciju udarača, Oven bi nas dovodio do pobeđe. U polju je bio beznadežan. Bojao se lopte; zatvorio bi oči kad bi mu se približila. A ako bi nekim čudom uspeo da je uhvati, ne bi mogao da je baci; šaka mu je bila suviše mala za čvrst stisak. Ali on se nije žalio kao svi ostali, a ako bi se sažaljevaio, glas mu je tako originalno izražavaio pritužbe da smo ga voleli i kada je kenjkao.

Kad smo na veronauci dizali Ovena uvis – posebno uvis! – protestovao je na vrlo jedinstven način. Mučili smo ga, mislim, samo da bismo mu čuli glas; mislio sam da njegov glas potiče sa druge planete. Sada sam ubeđen da taj glas nije bio potpuno sa ovoga sveta.

„SPUSTITE ME!“, rekao bi prigušenim, odlučnim falsetom. „PREKINITE! NE ŽELIM VIŠE OVO DA RADIM. ŠTO JE MNOGO, MNOGO JE. SPUSTITE ME! GOVNARI!“

Ali mi bismo samo nastavili da ga dodajemo naokolo. Svaki put je postajao sve pomireniji s tim. Telo mu je bilo kruto, nije hteo da se brani. Jednom je, kad smo ga podigli u vazduh, prkosno sklopio ruke na grudima – mrštio se u tavanicu. Ponekad bi Oven zagrlio svoju stolicu u trenutku kada gospođa Voker izade iz sobe. Priljubio bi se kao ptica za ljuljašku u kavezu, ali je njegov stisak bilo lako olabaviti jer je bio golicljiv. Devojčica po imenu Suki Swift posebno je vešto golicala Ovena; istog časa bi mu i ruke i noge štrčale pravo, a mi bismo ga podigli.

„NEMA GOLICANJA!“, rekao bi, ali su pravila te igre bila naša. Nikad nismo slušali Ovena.

Bilo je neizbežno da se gospođa Voker vrati u učionicu dok je Oven gore. Ako uzmemo u obzir biblijsku prirodu njenih uputstava: „ozbiljno razmišljajte“, mogla je da zamisli da smo nekim superiornim činom kombinovali naše najozbiljnije i najdublje misli i uspeli da podignemo Ovena Minija putem telekineze.

Mogla je da ima malo mašte, pa da pomisli da se Oven ustremio ka nebesima kao direktan rezultat toga što nas je ostavila nasamo sa našim mislima.

Ali reakcija gospođe Voker bila je uvek ista – prosta, nemaštovita i neverovatno tupava. „Ovene!“, prasnula bi. „Ovene Mini, vrati se na svoje mesto! Silazi odatle!“

Šta je gospođa Voker mogla da nas nauči o Bibliji ako je bila dovoljno glupa da pomisli da se Oven Mini sam podigao uvis?

Oven je uvek bio veoma dostojanstven u vezi s tim. Nikada nije rekao: „*ONISU TO URADILI! STALNO TO RADE! PODIGNU ME I ISPADNU MI SITNINA I BEJZBOL KARTICE – I NIKADA ME NE SPUSTE KADA IM KAŽEM! ŠTA MISLITE, DA SAM ODLETEO GORE?*“

Ali iako se Oven Mini žalio nama, nikada se nije žalio na nas. Ako je samo povremeno stoički podnosio dizanje uvis, uvek je stoički podnosio optužbe gospođe Voker da se ponaša detinjasto. Nikada nas ne bi tužio. Oven nije bio tužibaba. Isto onako živopisno kao bilo koja biblijska priča, Oven Mini nam je pokazao šta je to mučenik.

Činilo se da nije zlopamtilo. Iako smo čuvali naše najritualnije napade za veronauku, podizali smo ga i u drugim prilikama – spontanije. Jednom ga je neko okačio za okovratnik o čiviluk u svečanoj sali osnovne škole. Čak i tada, čak i tamo, Oven Mini se nije bunio. Tiho se klatio, i čekao da ga neko otkači i spusti. A posle fizičkog neko ga je okačio u njegov ormarić i zatvorio vrata. „*NIJE SMEŠNO! NIJE SMEŠNO!*“, vikao je i vikao, dok se neko verovatno nije složio s njim i oslobodio ga druženja sa njegovim suspenzorima – veličine pračke.

Kako sam mogao znati da je Oven heroj?

Dozvolite da odmah na početku kažem da sam ja bio Vilrajt. To je bilo prezime koje se računalo u našem gradu: Vilrajt. A Vilrajtovi nisu naginjali simpatisanju Minijevih. Bili smo matrijarhalna porodica zato što je deda umro kao mlad čovek i ostavio moju

---

babu da sama nastavi dalje, što joj je prilično veličanstveno pošlo za rukom. Potičem od Džona Adamsa sa babine strane (njeno devojačko ime je Bejts, porodica joj je stigla u Ameriku na *Mejflaueru*). Pa ipak, u našem gradu drmalo je dedino prezime, a baba je njime mlatila sa takvom samosvešću da je isto tako mogla biti i Vilrajt i Adams i Bejts.

Njeno kršteno ime bilo je Harijet, ali je za skoro sve ostale bila gospođa Vilrajt – pogotovo za sve u Ovenovoj porodici. Mislim da je babina konačna vizija nekoga ko se preziva Mini bio Džordž Mini – onaj iz sindikata, što puši cigare. Kombinacija cigara i sindikata nije baš dobro prolazila kod Harijet Vilrajt. Koliko ja znam, Džordž Mini nije nikakav rod porodici Mini iz našeg grada.

Odrastao sam u Grejvsendu u Nju Hempširu. Kod nas sindikata nije bilo – nekoliko pušača svakako, ali sindikalaca ne. Grad u kom sam se rodio kupio je od indijanskog sagamora 1638. godine velečasni Džon Vilrajt, po kome sam ja dobio ime. U Novoj Engleskoj, indijanske poglavice i glavešine nazivali su sagamorima. Mada je, kada sam ja bio dečak, jedini sagamor na vidiku bio komšijski pas – mužjak labradora po imenu Sagamor (ne, smatram, zbog svog indijanskog porekla, nego zbog vlasnikovog neznanja). Sagamorov vlasnik, naš komšija gos'n Fiš, uvek mi je govorio da je pas dobio ime po jezeru na kom je leta provodio plivajući. „Kad sam bio mladač“, tako bi rekao gos'n Fiš. Siromah gos'n Fiš, nije znao da je jezero nazvano po indijanskim poglavicama i glavešinama, i da će krštavanjem glupog labradora imenom Sagamor zasigurno naneti neku svetogrđnu uvredu. Kao što ćete videti, i jeste.

Ali Amerikanci nisu preterano dobri istoričari, pa sam tako, godinama – poučen od strane mog komšije – mislio da je sagamor indijanska reč za jezero. Pas Sagamor je poginuo od kamiona, i sada verujem da su bogovi uznemirenih voda tog tako zloupotrebjenog jezera odgovorni za to. Mislim da bi priča bila bolja da je gos'n Fiš poginuo od kamiona – ali svaka studija bogova, bilo čijih bogova, zapravo je razotkrivanje odmazdi nad nevinima. (Ovo je deo baš moje vere koji nailazi na proteste kod mojih prijatelja kongregacionalista, episkopalaca i anglikanaca.)

Što se tiče mog pretka Džona Vilrajta, on se iskrcao u Bostonu 1636. godine, samo dve godine pre nego što je kupio naš grad. Bio je iz Linkolnšira u Engleskoj, iz jednog zaseoka u Selbiju, i niko ne zna zašto je nazvao naš grad Grejvsend. Nije imao nikakve veze sa britanskim Grejvsendom, iako je sigurno odatle došlo ime našeg grada. Vilrajt je imao diplomu sa Kembridža. Igrao je fudbal sa Oliverom Kromvelom – čija je procena Vilrajta (u pogledu fudbala) bila i idolopoklonička i paranoična. Oliver Kromvel je bio ubeđen da je Vilrajt opak, čak prljav igrač, koji je usavršio umetnost saplitanja protivnika i padanja na njih. Grejvsend (britanski Grejvsend) nalazi se u Kentu – pristojno udaljen od Vilrajtovog zavičaja. Možda je imao prijatelja tamo, možda je to bio prijatelj koji je želeo da ide u Ameriku sa Vilrajtom, ali nije mogao da napusti Englesku ili je umro u putu.

Prema Volovoj *Istoriji Grejvsenda* velečasni Džon Vilrajt je bio dobar sveštenik u Engleskoj crkvi dok nije počeo da „preispituje autoritet određenih dogmi“ i prešao u puritance, pa su ga iz tih razloga „crkvene vlasti utišale zbog nepokornosti“. Imam osećaj da moju ličnu versku nesigurnost i tvrdoglavost dugujem svom pretku, koji ne samo što je, pre nego što je otišao u Novi svet, pretrpeo kritike Engleske crkve već se, stigavši u Boston, zamerio i svojim puritancima. Uz čuvenu gospođu Hačinson, velečasni gospodin Vilrajt je bio proteran iz Masačusetsa zbog „narušavanja građanskog reda“; a zapravo je njegov najbuntovniji čin bio iznošenje krivovernog mišljenja u vezi sa lokacijom Svetog duha – ipak, Masačusets ga nije štedeo sa osudama. Oduzeli su mu oružje, a on je sa porodicom i nekoliko najhrabrijih pratilaca otplovio severno od Bostona do Velikog zaliva, gde je, mora biti, prošao pored dve starije njuhempširske postaje – onoga što se nekad zvalo Obala jagoda, na ušću reke Paskatakva (današnji Portsmut) i naseobine u Doveru.

Vilrajt je pratio reku Skvamskot izvan Velikog zaliva. Stigao je čak do vodopada kod kog se slatkovodna reka susretala sa slanom rekom. Šuma je tada sigurno bila gusta, mora da su im Indijanci pokazali da je tu dobro za ribolov. Prema Volovoj

---

Istoriji Grejvsenda, bilo je tu „prirodnih livada“ i „močvara do linije plime“.

Lokalni sagamor se zvao Vatahantovet. Umesto potpisa, na kupoprodajnom ugovoru je ostavio znak u obliku svog totema – čoveka bez ruku. Kasnije je bilo nekih sporova – i to ne preterano zanimljivih – u vezi sa tim ugovorom, i još interesantnijih spekulacija zbog čega je Vatahantovetov totem čovek bez ruku. Neki su rekli da se sagamor tako osećao jer je morao da preda svu tu zemlju – da mu je došlo sebi ruke da odseče – a drugi su isticali da se na njegovim ranijim „znacima“ videlo da figura drži pero u ustima i navodno ukazuje na poglavičinu frustraciju zbog nepismenosti. U raznim drugim verzijama totema koji se pripisivao Vatahantovetu, međutim, figura u ustima drži tomahavk i izgleda potpuno ludo. Ili pravi neki mirovni gest: nema ruku, tomahavk u ustima. Možda je to, zajedno, trebalo da znači da se Vatahantovet ne bori. Što se tiče spornog ugovora, budite uvereni da se ishodom tog razmimoilaženja u mišljenju nisu okoristili Indijanci.

Još kasnije, naš grad je potpao pod vlast Masačusetsa, što možda objašnjava zbog čega stanovnici Grejvsenda i dan-danas preziru stanovnike te države. Gospodin Vilrajt se preselio u Mejn. Imao je osamdeset godina kada je održao govor na Harvardu, tražeći priloge za obnovu dela koledža uništenog u požaru i time pokazao da nije zlopamtilo i da ljudima iz Masačusetsa ima da zameri mnogo manje nego iko drugi iz Grejvsenda. Vilrajt je umro u Solsberiju u Masačusetsu, gde je, na rubu devedesete, postao duhovni vođa.

Ali saslušajte imena osnivača Grejvsenda. Među njima nećete naći Minijeve.

Barlou
Blekvel
Dirborn
Hačinson
Hilton
Kol

Kopland
Kroli
Litlfild
Rid
Rišvort
Smart
Smit
Ventvort
Vilrajt
Voker
Vordel

Čisto sumnjam da je moja majka odbila da promeni devojačko ime zato što je Vilrajtova. Mislim da njen ponos nije imao veze sa vilrajtovskim nasleđem i da bi devojačko ime zadržala i da se rodila kao Mini. Nikad nisam trpeo dok sam nosio njeno ime, bio sam mali Džoni Vilrajt, otac – nepoznat, i (u to vreme) to mi nije smetalo. Nikad se nisam žalio. Oduvek sam mislio da će mi jednog dana sve reći – kada budem dovoljno odrastao da čujem tu priču. Izgleda da je to bila priča za koju morate „dovoljno da odrastete“. Tek kada je umrla, nijednom rečju mi ne ukazavši na identitet mog oca, stekao sam osećaj da mi je prevarom uskraćena informacija na koju imam pravo. Tek pošto je umrla, osetio sam jedva tračak ljutnje prema njoj. Čak i da su identitet mog oca i ta priča za moju majku bili bolna stvar, čak i da im je veza bila toliko prljava da bi ma kakvo saznanje o njoj bacilo konstantno nepovoljno svetlo na oba moja roditelja, zar nije bilo sebično od majke da mi ništa ne kaže o ocu?

Naravno, kako mi reče i Oven Mini, kada je umrla, imao sam samo jedanaest godina, a mojoj majci je bilo tek trideset. Verovatno je mislila da ima još mnogo vremena da mi tu priču ispriča. Ona nije znala da će umreti, bile su reči Ovena Minija.

Oven i ja smo bacali kamenje u Skvamskot, slanu reku, reku koja se diže sa plimom, ili tačnije, ja sam bacao kamenje u reku. Ovenove kamenice su aterirale u mulj, jer je bila oseka, pa je voda

---

bila predaleko za njegovu sitnu, slabu ručicu. Sve to je uzbunilo galebove koji su nešto ključali u mulju, pa su se odmakli u močvarnu travu na suprotnoj obali Skvamskota.

Bio je vreo, sparan letnji dan. Smrad mulja posle oseke bio je kiseliji i morbidniji nego obično. Oven Mini mi je rekao da će moj otac sigurno saznati da mi je umrla majka i da će mi se, kad budem dovoljno odrastao, sâm predstaviti.

„Ako bude živ“, rekao sam, ne prekidajući bacanje. „Ako bude još uvek živ i ako mu bude stalo što mi je otac – ako uopšte zna da mi je otac.“

Iako mu nisam poverovao, tog dana je Oven Mini započeo sa svojim dugotrajnim doprinosom mojoj veri u Boga. Oven je birao sve manje kamenice, ali opet nije mogao da dosegne vodu. Zvuk kamenica koje udaraju u mulj nosio je neko malo zadovoljstvo, ali je voda nesumnjivo pružala veći užitek. I gotovo neobavezno, sa samopouzdanjem koje je predstavljalo jedan iznenađujući i nerazuman kontrapunkt njegovoj sićušnosti, Oven Mini mi je rekao da je siguran da mi je otac živ, da je siguran da on zna da mi je otac i da Bog zna ko je on, pa će ga, čak i da mi se otac nikada sam ne predstavi, rekao mi je Oven, Bog pokazati meni. „TVOJ OTAC SE MOŽE SAKRITI OD TEBE“, rekao je Oven, „ALI NE MOŽE SE SAKRITI OD BOGA.“

Objavivši to, Oven Mini je zastenjao ispustivši kamenicu, koja dosegnu vodu. Obojica smo se iznenadili. Bio je to poslednji kamen koji smo tog dana bacili i stajali smo i gledali krugove talasića što su se širili od tačke ulaska, dok se čak i galebovi nisu uverili da smo prekinuli s uznemiravanjem njihovog svemira i vratili se na našu stranu Skvamskota.

Na našoj reci se godinama izuzetno uspešno lovio losos, a sada nijedan losos tamo ni mrtav ne bi uplivao – zapravo, jedini losos koji se danas može naći u Skvamskotu bio bi mrtav losos. I haringi je nekad bilo u izobilju, a bilo ih je i kad sam ja bio dečak – Oven Mini i ja smo ih hvatali. Grejvsend je samo petnaestak kilometara

od okeana. Iako Skvamskot nikad nije bio Temza, nekada su veliki prekookeanski brodovi njime plovili do Grejvsenda. Kanal su od tada toliko zagušili kamenje i nanosi da nijedan brod kome je neophodna ozbiljnija voda tuda ne bi mogao da prođe. Pa, iako je voljena Pokahontas kapetana Džona Smita završila svoj nesrećni život na parohijskom groblju u prvobitnom Grejvsendu, duhovno obogaljeni Vatahantovet nikada tu nije sahranjen. Jedini sagamor zvanično sahranjen u našem gradu bio je crni labrador gos'n Fiša kad ga je pregazio kamion za pelene* u Ulici Front, i to u ružičnjaku moje babe, u prisustvu svečane i ozbiljne komšijske dece.

Već više od jednog veka glavni posao u Grejvsendu jeste drvna građa, koja je bila i prva velika industrija u Nju Hempširu. Iako Nju Hempšir nazivaju državom granita – građevinskog, za ivičnjake i nadgrobne ploče – granit je bio drugi po redu posle drvne građe. Nikada nije toliko napredovao kao posao s građom. Možete biti uvereni da će, kad sve drveće nestane, okolo i dalje biti stena; granit se, međutim, uglavnom nalazi pod zemljom.

Moj teča se bavio drvnom građom, teča Alfred Drvna građa *Istman*. On se oženio sestrom moje majke, mojom tetkom Martom Vilrajt. Kad sam bio mali i putovao na sever u posetu rođacima, viđao sam kako sprovode drvo rekom i čak sam učestvovao u nekoliko takmičenja u kotrljanju klada. Mada, bojim se da sam bio isuviše neiskusna da budem ozbiljnija konkurencija svojoj braći. Danas je posao teča Alfreda – trebalo bi da kažem posao moje braće, sada ga vode njegova deca – trgovina nekretninama. Samo to ti preostaje za prodaju u Nju Hempširu kad posečeš sve drveće.

Ali granita će u državi granita uvek biti, a porodica malog Ovena Minijsa trgovala je granitom. Taj posao nikada nije bio najpoželjniji posao u našem malom, primorskom delu Nju Hempšira, iako je Granitni kamenolom *Mini* bio smešten iznad onoga što geolozi nazivaju ekseterskim plutonitom. Oven Mini je imao običaj da kaže kako mi stanovnici Grejvsenda sedimo na pravom-pravcatom platou površinskih vulkanskih stena. To bi rekao s

---

* Nekada su se dečje pelene kamionima odnosile u vešeraj i prale, pa isporučivale čiste po kućama. (Prim. prev.)

poštovanjem, kao da u grejvsenskoj zajednici postoji konsenzus da je ekseterski plutonit vredan koliko i zlatna žila.

Moja baba je, možda zbog svojih predaka iz dana *Mejflauera*, više volela drveće od stena. Iz razloga koji mi nikada nisu bili razjašnjeni, Harijet Vilrajt je smatrala da je posao sa drvnom građom čist, a posao s granitom prljav. Pošto je moj deda pravio cipele, to po meni nije imalo smisla. Ali moj deda je umro pre nego što sam se ja rodio – njegova čuvena odluka da njegova fabrika ne stupi u sindikat za mene je bila samo priča. Moja baba je prodala fabriku za veliki novac i ja sam odrastao uz njeno viđenje da su oni koji ubijaju drveće blagosloveni, za razliku od onog ološa koji vadi kamen. Svi smo čuli za „barone drvene građe“, moj teča Alfred bio je jedan od njih, ali ko je još čuo za „granitne barone“?

Granitni kamenolom *Mini* u Grejvsendu sada više ne radi. Izrovašena zemlja sa dubokim i opasnim kamenolomskim jezerima nije vredna čak ni kao nekretнина – moja majka je tvrdila da nikada nije ni bila vredna. Rekla mi je da je kamenolom bio zatvoren dok je ona odrastala u Grejvsendu i da je period njegove oživljene aktivnosti za vreme Minijevih bio prevrtljiv i proklet. Sav kvalitetan granit, pričala je majka, izvađen je iz zemlje pre nego što su se Minijevi doselili u Grejvsend. (Što se tiče vremena dolaska Minijevih u Grejvsend, meni su to predstavili sa „negde kad si se ti rodio“.) Štaviše, samo je mali deo granita pod zemljom vredan vađenja, ostatak je defektan – ili je dobar, ali je toliko duboko pod zemljom da ga je teško izvaditi a da ne pukne.

Oven je uvek govorio o međašima i spomenicima – PRAVIM spomenicima, govorio je, objašnjavajući da je za njih potreban velik, ujednačeno isečen, gladak i neoštećen komad granita. Tananost s kojom je Oven o tome govorio – i njegova lična fizička tananost – predstavljala je apsurdan kontrast ogromnim, teškim komadima stene na kamionima i divljačkoj, prodornoj, oštroj buci bušilica za kamen u kamenolomu – KANALICA, kako ih je zvao Oven – i dinamitu.

Ranije sam se pitao kako to da Oven nije gluv. Poremećaj njegovog glasa i rasta delovali su još čudnije kad se uzme u obzir

da mu je s ušima sve bilo u redu, jer je vađenje granita veoma bučan posao.

Upravo me je Oven upoznao sa Volovom *Istorijom Grejvsenda*, mada knjigu nisam celu pročitao sve do četvrte godine na Grejvsenskoj akademiji; taj tom je bio neophodan za čas istorije. Oven ga je pročitao pre desete godine. Rekao mi je da je knjiga PUNA VILRAJTOVIH.

Rodio sam se u kući Vilrajtovih u Ulici Front. Ponekad sam se pitao zašto je moja majka odlučila da me rodi i da nikom ništa u vezi sa mnom ne objasni – ni meni, a ni svojoj majci ni sestri. Moja majka nije bila besprizorna žena. Njena trudnoća i odbijanje da je objasni mora da su još snažnije pogodili Vilrajtove zato što je moja majka bila tako mirne i skromne prirode.

Upoznala je čoveka u vozu Boston–Mejn, rekla bi samo to.

Moja tetka Marta je bila četvrta godina koledža i već se verila kada je moja majka objavila da se neće upisivati na koledž. Moj deda je umirao, pa je možda usredsređenost na to omela porodicu da od moje majke zahteva ono što je zahtevala od tetka Marte: kolečko obrazovanje. Osim toga, tvrdila je moja majka, mogla bi biti od pomoći kod kuće, svom ocu na umoru, naročito zato što je to toliko opteretilo njenu majku. A velečasni Luis Meril, pastor kongregacione crkve i majčin horovođa, ubedio je moje roditelje da je glas moje majke istinski vredan profesionalnog podučavanja. „Uputiti je na ozbiljnu nastavu pevanja“, rekao je gospodin Meril, „za nju je to podjednako razumna investicija kao i kolečko obrazovanje.“

Smatrao sam da u toj fazi života moje majke postoje konfliktni motivi. Ako su pevanje i časovi pevanja za nju bili tako ozbiljna stvar, zašto je uredila da ih ima samo jednom nedeljno? I ako su moji deda i baba prihvatili goš'n Merilovu procenu majčinog glasa, zašto su se tako ogorčeno protivili tome što ona provodi jednu noć nedeljno u Bostonu? Meni se činilo da je trebalo da se preseli u Boston i da uči svaki dan! Ali pretpostavljao sam da

je izvor tog konflikta smrtna bolest mog dede – majčina želja da bude od pomoći kod kuće i babina potreba za njom.

Čas pevanja bio je rano ujutru. Zbog toga bi prethodnu noć provodila u Bostonu, koji se nalazio na sat i po vozom od Grejvsenda. Njen učitelj pevanja je bio veoma popularan. Jedini termin koji mu je preostao za moju majku bila su rana jutra. „Imala je sreće što je uopšte pristao da je preuzme“, rekao je velečasni Luis Meril, „zato što on obično uzima samo profesionalce“; a mama i tetka Marta, iako su nanizale sate i sate pevajući u crkvenom horu, nisu bile profesionalke. Ona je naprosto imala divan glas i upustila se, na svoj savršeno pokoran, čak stidljiv način, u njegovo oblikovanje.

Majčinu odluku da prekine svoje obrazovanje lakše su prihvatili njeni roditelji nego njena sestra. Tetka Marta ne samo što to nije odobravala – moja tetka, koja je divna žena – već ju je zamrzela zbog toga, doduše samo malo. Moja majka je imala lepši glas, bila je lepša. Dok su odrastale u velikoj kući u Ulici Front, tetka Marta je dovođila dečake iz Grejvsendske akademije da upoznaju babu i dedu – Marta je bila starija, prva je dovođila kući udvarače, kako ih je nazivala moja majka. Ali čim bi dečaci videli moju majku, čak i pre nego što je dorasla za zabavljanje, njihov interes za tetka Martu bi splasnulo.

I sad to: neobjašnjena trudnoća! Ako ćemo po tetka Marti, deda je već bio „gotov“ – bio je toliko blizu smrti da nikada nije saznao da je moja majka trudna. „Iako se ona nije baš mnogo potrudila da to sakrije“, rekla je tetka Marta. „Tvoj siroti deda“, rekla mi je tetka Marta, „umro je zabrinut što se tvoja majka ugojila.“

U tetka Martino vreme, odrastanje u Grejvsendu podrazumevalo je ubeđenje da je Boston grad greha. I bez obzira na to što je moja majka odsedala u preporučenom i nahvaljenom ženskom hotelu, ipak je uspela da se upusti u tu „aferu“, kako reče tetka Marta, sa čovekom kojeg je upoznala na liniji Boston–Mejn.

Tetkine kritike moju majku uopšte nisu doticale. U toj meri da joj reč „afera“ uopšte nije smetala, čuo sam je čak da tu reč ponekad i sama s toplinom koristi.

„Moja afera“, povremeno bi mi tepala, s ljubavlju. „Moja aferica!“

Da moju majku smatraju „pomalo sporom“, prvi put sam čuo od braće i sestre. Oni to mora da su čuli od svoje majke, tetka Marte. U vreme kada sam ja čuo te insinuacije – „pomalo spora“ – te reči više nisu bile provokativne, moja majka je bila mrtva preko deset godina.

A ipak, moja majka je bila nešto više od lepotice s divnim glasom i sumnjivim moćima rasuđivanja. Tetka Martina sumnja da su baba i deda razmazili majku nije bila bez osnova. Nije to samo zbog toga što je bila mlađa već i zbog njenog temperamenta – ona nikada nije bila ljuta ili mrzovoljna, nikada nije besnela niti se sažaljevala. Imala je tako divnu prirodu da je bilo nemoguće duže se na nju ljutiti. Što reče tetka Marta: „Nikada se na njoj nije videlo da je onoliko odlučna.“ Naprosto bi uradila ono što je želela, a onda bi, na svoj privlačan način, rekla: „O, tako se užasno osećam ako te je ovo što sam uradila razljutilo, pa nameravam da te obaspem tolikom ljubavlju da ćeš mi oprostiti i voleti me isto kao i da sam uradila pravu stvar!“ I to bi joj prolazilo!

Ili bar, prolazilo joj je dok nije poginula – a nije mogla obećati da će to popraviti. Nije bilo načina da se za to iskupi.

I čak kad je dohvatila pa rodila mene, bez objašnjenja, i krstila me po osnivaču Grejvsenda, i čak kad je sve to uspela da proda kao prihvatljivo majci, sestri, pa onda i celom gradu (kongregacionu crkvu da ne pominjemo, u kojoj je nastavila da peva u horu i često učestvuje u raznim parohijskim dobročinstvima), čak i pošto se izvukla s mojim nezakonitim rođenjem (na zadovoljstvo svih, ili se bar tako činilo), i dalje je odlazila vozom u Boston svake srede, i dalje je provodila sredu uveče u zastrašujućem gradu da bi ustala na sabajle za svoj čas pevanja.

Kad sam malo porastao, to sam joj zamerao – ponekad. Jednom kad sam imao zauške, i posle male boginje, otkazala je put, ostajala je sa mnom. I još jednom, kad smo Oven i ja hvatali haringe u kanalu za odvod plime koji se protezao do Skvamskota ispod Ulice Svosi, pa sam pao i slomio članak – te nedelje nije sedala na Boston–Mejn. Ali u ostalim slučajevima – sve dok nisam napunio

deset godina, a ona se udala za čoveka koji me je zakonito usvojio i bio mi kao otac, sve do tada je nastavila da odseda u Bostonu tu jednu noć. Sve do tada je nastavila da peva. Niko mi nikada nije rekao da li joj je glas napredovao.

Zato sam se rodio u babinoj kući – u ogromnom ciglenom čudovištu federalnog stila. Kad sam bio dete, kuću je grejala peć na ugalj. Kanal za ugalj je bio ispod isturenog krila kuće u kome je bila moja spavaća soba. Pošto su ugalj uvek isporučivali veoma rano ujutru, njegovo kloparanje u kanalu obično me je budilo. U retkim slučajevima pogodilo bi se da isporuka uglja bude četvrtkom ujutru (kada bi majka boravila u Bostonu). Budio bih se na zvuk uglja i zamišljao da tačno u tom trenutku moja majka počinje da peva. Leti bih se, pored otvorenog prozora, budio uz ptice u babinom ružičnjaku. A tu leži još jedno od ubeđenja moje babe, rame uz rame sa onim u vezi sa drvnom građom i kamenom: cveće i povrće može da odgaji bilo ko, ali pravi baštovan gaji ruže. Baba je bila pravi baštovan.

Grejvsendski pansion je bila jedina zgrada od cigle koja bi se veličinom mogla meriti s babinom kućom u Ulici Front. I stvarno, često su ih putnici mešali, prateći uobičajena uputstva koja bi dobili u centru grada: „Tražite veliku kuću od cigle levo, kad prođete Akademiju.“

Moju babu je to mnogo jedilo, nimalo joj nije laskalo što su joj kuću mešali sa pansionom. „Nije ovo krčma“, obavestila bi zalutale izbezumljene putnike, koji su očekivali da će ih dočekati neko mlađi i osloboditi ih prtljaga. „Ovo je moj dom“, objavila bi baba. „Krčma je malo dalje“, rekla bi, mahnuvši rukom nigde posebno. „Malo dalje“ je još relativno precizno u poređenju sa ostalim oblicima upućivanja u Nju Hempširu – mišljenja smo da, ako ne znate kud idete, onda vam tu gde ste nije mesto. Mi u Kanadi slobodnije upućujemo ljude – bilo gde, ko god da nas pita.

U našoj kući federalnog stila u Ulici Front postojao je takođe i tajni prolaz – polica za knjige predstavljala je vrata koja su

vodila niz stepenice u podrum sa zemljanim podom, potpuno odvojen od podruma gde se nalazila peć na uglj. To i ništa više – polica, a zapravo vrata, koja vode nekud gde se ama baš ništa ne dešava – tu se samo moglo sakriti. Od čega, pitao sam se. To što je u našoj kući postojao ovaj tajni prolaz koji nikud nije vodio uopšte me nije tešilo. Štaviše, izazivalo me je da smišljam šta bi to moglo biti dovoljno preteće da se čovek sakrije – a takve misli ne deluju smirujuće.

Jednom sam odveo malog Ovena Minija niz taj prolaz i tamo sam ga ostavio u mraku i strahovito ga uplašio. To sam, naravno, radio svim prijateljima, ali plašenje Ovena Minija uvek je bilo bolje od plašenja bilo koga drugog. Njegov glas, taj upropašćeni glas, činio je njegov strah jedinstvenim. Već trideset godina upuštam se nasamo u oponašanje glasa Ovena Minija, glasa koji me je ranije sprečavao da zamišljam kako ću ikada moći da pišem o njemu, jer ga je nemoguće preneti na stranicu. Sprečavao me je da zamišljam da ću Ovena moći da pretvorim i u govorno predanje, jer je ideja oponašanja njegovog glasa u javnosti previše sramotna. Više od trideset godina trebalo mi je da skupim hrabrost i podelim Ovenov glas sa nepoznatima.

Moju babu je zvuk glasa Ovena Minija u izražavanju protesta zbog zlostavljanja u tajnom prolazu toliko uznemirio da je, pošto je Oven otišao, morala da porazgovara sa mnom. „Ne želim da mi ikada opišeš šta si radio tom sirotom dečaku da se onako oglasi, ali ako to ikada ponovo uradiš, molim te, zapuši mu usta rukom“, rekla je baba. „Viđao si miševе uhvaćene u mišolovku?“, pitala me je. „Mislim, uhvaćene – sa slomljenim vratićima – mislim, potpuno mrtve“, rekla je baba. „Pa, glas tog dečaka“, rekla je moja baba, „glas tog dečaka digao bi te miševе iz mrtvih!“

Sad mi se čini da je Ovenov glas bio glas svih tih pobijenih miševa koji se vraćaju u život, spremni na osvetu.

Nisam želeo da postignem da moja baba zvuči neosetljivo. Imala je služavku koja se zvala Lidija i bila sa ostrva Princ Edvard, ona nam je godinama kuvala i spremala. Kada je Lidija dobila rak i izgubila desnu nogu, moja baba je zaposlila još dve služavke

– jednu za sebe, a drugu za Lidiju. Lidija više nikada nije radila. Imala je svoju sobu i omiljene trase u invalidskoj stolici kroz veliku kuću, i postala je potpuno zavisna invalid kakvim je baba zamišljala sebe jednog dana, uz nekog kao što je Lidija da je pazi. Kuriri i gosti kuće često su mešali Lidiju s babom, jer je Lidija u svojoj invalidskoj stolici delovala prilično kraljevski, a bila je babinih godina. Svakog popodneva pila je čaj s mojom babom i igrala karte s babinim bridž-klubom – sa istim onim damama kojima je nekada donosila čaj. Malo pre nego što je Lidija umrla, čak je i moju tetka Martu zapanjila njena sličnost s babom. A ipak, Lidija bi raznoraznim gostima i kuririma uvek rekla, uz određenu gorčinu u glasu pozajmljenu od babe: „Nisam ja gospoja Vilrajt, ja sam njena bivša služavka.“ Baš je tim tonom i baba tvrdila da njena kuća nije „Grejvsenska krčma“.

Tako da nije moja baba bila bez srca. I kada je nosila koktel haljine dok je radila u ružičnjaku, to su bile haljine koje više nije nameravala da nosi na koktelima. Nije želela da je vide nesređenu čak ni u ružičnjaku. Ako bi se haljine previše uprljale od baštenskih poslova, bacala ih je. Kada joj je moja majka predložila da ih odnese na hemijsko, baba je rekla: „Molim? Pa da se svi oni na hemijskom zapitaju šta li sam radila da se toliko uprljaju!“

Od babe sam naučio da je logika relativna stvar.

Ali u ovoj priči se zapravo radi o Ovenu Miniju, o tome kako sam vežbao njegov glas. Njegov glas iz crtaća na mene je ostavio jači utisak nego babina zapovednička mudrost.

Babi je, pred kraj, pamćenje počelo da izmiče. Kao i mnogi stari ljudi, bolje se sećala svog detinjstva nego života sopstvene dece ili unuka i praunika. Što je sećanje bilo svežije, to ga je ona slabije pamtila. „Sećam te se kad si bio mali“, rekla mi je nedavno, „a kad te pogledam sada, ne znam ko si.“ Rekao sam da se povremeno i sâm tako osećam. I u jednom razgovoru o njenom pamćenju pitao sam je da li se seća malog Ovena Minija.

„Onog radnika?“, rekla je. „Sindikalac!“

„Ne, Ovena Minija“, reko joj.

„Ne“, rekla je. „Uopšte.“

„One porodice granitara?“, rekao sam. „Granitni kamenolom *Mini*, sećaš se?“

„Granit“, rekla je zgađeno. „Uopšte!“

„Možda se sećaš njegovog glasa“, rekao sam babi, kada je imala gotovo sto godina.

Ali sa mnom nije imala strpljenja, odmahнула je glavom. Skupljao sam snagu da imitiram Ovenov glas.

„Ugasio sam svetlo u tajnom prolazu i uplašio ga“, podsetio sam babu.

„To si stalno radio“, rekla je ravnodušno. „To si čak radio i Lidiji, dok je imala obe noge.“

„UPALI SVETLO!“, rekao je Oven Mini. „NEŠTO MI JE PIPNULO LICE! UPALI SVETLO! NEŠTO S JEZIKOM! NEŠTO ME LIŽE!“, vrištao je Oven Mini.

„To je samo paučina, Ovene“, sećam se da sam mu rekao.

„PREVIŠE JE MOKRO ZA PAUČINU! TO JE JEZIK! UPALI SVETLO!“

„Prestani!“, rekla mi je baba. „Sećam se, sećam se – pobogu!“, rekla je. „Nemoj to više nikad da uradiš!“, rekla mi je. Ali baba mi je ulila samopouzdanje da sam u stanju da ga imitiram. I pored njenog upropašćenog sećanja, baba se setila Ovenovog glasa. Da li se setila i da je on bio oruđe smrti njene kćeri, nije rekla. Pred kraj, baba je zaboravila i da sam postao anglikanac – i Kanađanin.

Minijevi, po beležnici moje babe, nisu bili mejflauerskog kalibra. Oni nisu poticali od očeva osnivača. Minijeve nisi mogao pratiti unazad do Džona Adamsa. Oni su bili naslednici mlađih emigranata, bili su bostonski Irci. Minijevi su se u Nju Hempšir preselili iz Bostona, koji nikad nije bio Engleska, a živeli su i u Konkordu, u Nju Hempširu, i u Beru u državi Vermont – a ta mesta su bila mnogo prikladnija za radničku klasu od Grejvsenda. To su bila prava granitna kraljevstva Nove Engleske. Moja baba je verovala da su rudarstvo i vađenje kamena vrsta gmizavački poslovi i da su rudari u bližem srodstvu sa krticama nego sa ljudima.

Što se Minijevih tiče, niko iz te porodice nije bio posebno mali osim Ovena.

I posle svih prljavih trikova koje smo mu priredili, Oven je nas prevario samo jednom. Bilo nam je dozvoljeno da plivamo u jednoj od jezerskih bušotina njegovog oca samo ako ulazimo u vodu jedan po jedan, vezani oko struka debelim konopcem. U tim jezerima se obično nije plivalo, pričalo se da su duboka kao okean; a bila su i hladna kao okean, čak i u kasno leto; i crna i nepomična kao bare nafte. Ali nismo zbog hladnoće želeli da izađemo čim bismo uskočili, već zbog neizmerne dubine – našeg straha od onoga što je na dnu i razdaljine koja nas od tog dna deli.

Ovenov otac, gospodin Mini, zahtevao je da se vezujemo i da uskačemo jedan po jedan, unutra pa napolje. To je bilo jedno od retkih roditeljskih pravila iz mog detinjstva koje niko nije prekršio, osim Ovena, i to jedanput. To pravilo niko od nas nije hteo da izazove, niko nije hteo da odveže konopac i baci se ka neznanom dnu bez nade u spas.

Ali jednog lepog avgustovskog dana Oven Mini je odvezao konopac pod vodom i ronio do neke skrivene pukotine u kame-nitoj obali dok smo mi čekali da izroni. Kad nije izronio, povukli smo konopac. Bili smo ubeđeni da Oven gotovo nema težinu, pa smo odbili da poverujemo u ono što su nam govornice ruke – da na drugom kraju konopca nema ničega. Nismo verovali da ga nema sve dok iz vode nismo izvukli džombast čvor na kraju konopca. Kakva je to bila tišina! Prekidale su je samo kapi vode koje su s konopca padale u jezerce.

Niko ga nije pozvao po imenu, niko nije skočio u jezero za njim. U toj vodi niko nije mogao da vidi! Više volim da verujem da bismo skočili da ga tražimo da nam je dao još nekoliko sekun-di da skupimo hrabrost, ali Oven je presudio da je naša reakcija previše spora i nemarna. Isplivao je iz pukotine na drugoj obali, kretao se lako kao vodeni kukac preko užasne rupetine koja je, u to smo bili ubeđeni, dosegala do dna zemlje. Doplivao je do nas, bešnji nego što sam ga ikada video.

„I VI KAO PAZITE NA TUĐA OSEĆANJA!“, vikao je. „ŠTA STE ČEKALI? MEHURIĆE? JE L' VI MISLITE DA SAM JA RIBA? ZAR NIKO NIJE HTEO ČAK NI DA POKUŠA DA ME NAĐE?“

„Uplašio si nas, Ovene“, rekao je jedan od nas. Bili smo previše uplašeni da se branimo (kao da bi se od Ovena uopšte moglo braniti).

„PUSTILI STE ME DA SE UDAVIM!“, rekao je Oven. „NIŠTA NISTE URADILI! LEPO STE GLEDALI KAKO SE DAVIM! VEĆ SAM MRTAV!“, rekao nam je. „NE ZABORAVITE TO: PUSTILI STE ME DA UMREM.“

Najbolje se sećam veronauke u episkopalnoj crkvi. I Oven i ja smo tamo bili novi. Kad se moja mama udala za drugog muškarca kojeg je upoznala u vozu, ona i ja smo promenili crkvu. Otišli smo iz kongregacione u crkvu mog oca po usvojenju – on je, rekla je majka, episkopalac i insistirala je, iako ja nikada nisam primetio da je bio ozbiljan episkopalac, da nas dvoje idemo u njegovu crkvu. Taj potez je uznemirio moju babu, jer smo mi Vilrajtovi bili u kongregacionoj crkvi otkad smo preboleli puritanizam („Otkad smo skoro preboleli puritanizam“, govorila je moja baba, jer – po njenom mišljenju – puritanizam nikada nije u potpunosti popustio stisak nad nama Vilrajtovima). Neki Vilrajtovi, ne samo naš praotac, bili su prošlog veka čak i kongregacioni sveštenici. Taj potez je uznemirio i velečasnog Luisa Merila. On me je krstio i naglas je bogoradio na pomisao o gubitku majčinog glasa iz hora. Poznavao ju je od rane mladosti i (kaže moja mama) naročito ju je podržavao kada je mirno i dobroćudno insistirala na svojoj privatnosti u pogledu mog porekla.

Ni meni taj potez nije odgovarao – kao što ćete i videti. Ali Oven je umeo da izatka i zauvek nešto prekrije velom misterije aluzijama da je dotična stvar suviše mračna i užasna da bi se pominjala. On je crkvu menjao, kako reče, DA POBEGNE KATOLICIMA – ili, tačnije, njegov otac je bežao i prkosio katolicima poslavši Ovena na veronauku da bi bio primljen u episkopalnu crkvu. „Kada kongregacionalista pređe u episkopalce“, rekao mi

je Oven, „to nije ništa, to prosto predstavlja korak naviše na crkvenoj lestvici.“ HOKUS-POKUS, tako je on to zvao. Ali kad katolik pređe u episkopalnu crkvu, to ne samo što je odmak od hokus-pokusa već se tim potezom rizikuje i večno prokletstvo. Oven je grobnim tonom običavao da kaže kako će njegov otac zasigurno biti proklet zbog tog poteza, ali da su katolici počinili NEČUVENU STRAHOTU – nepopravljivo su uvredili njegovog oca i majku.

Kad bih se žalio na klečanje, koje je za mene bilo novost – obilje litanija i recitacija u episkopalnoj službi da ne pominjem – Oven bi mi rekao kako ja nemam pojma. Katolici ne samo što kleče i neprekidno mumljaju litanije već i ritualizuju kontakt s Bogom u toj meri da je Oven smatrao kako ga time ometaju u molitvi – u DIREKTNOM obraćanju Bogu, kako reče. Pa onda ispovest! Ja se tu žalim na obično klečanje, ali šta ja znam o ispovedanju greha. Oven je rekao da su ga katolici toliko silili na ispovest da je često izmišljao koješta da bi imali zbog čega da mu oprostite.

„Ali to je ludilo!“ rekao sam.

Oven se složio. A šta je bio uzrok razdora između katolika i gospodina Minija?, stalno sam pitao. Oven mi nikad nije rekao. Šteta je nepopravljiva, ponavljao bi, i pominjao samo NEČUVENU STRAHOTU.

Možda sam iz nezadovoljstva zbog prelaska iz kongregacione u episkopalnu crkvu, kombinovanog sa Ovenovim zadovoljstvom što je UMAKAO katolicima, još više uživao u igri bacanja Ovena Minija u vazduh. Sada mi se čini da krivica ubeđenja da Oven postoji samo da bismo se mi zabavljali leži na svima nama, ali ja sam, u episkopalnoj crkvi naročito, bio kriv i zbog zavisti. Uveren sam da je moje učešće u tom zlostavljanju na veronauci bilo pomalo neprijateljsko i inspirisano najvećom razlikom među nama: on je verovao više od mene, i toga sam uvek bio svestan, ali u crkvi posebno. Nisam voleo episkopalce zato što je delovalo kao da više veruju, ili bar u više stvari, od kongregacionalista. A ja sam se, pošto sam veoma malo verovao, kod ovih drugih prijatnije osećao, jer su od pastve zahtevali minimalno.

I Oven je bio nesklon episkopcima, ali mnogo manje nego katolicima. Po njegovom mišljenju, i jedni i drugi su verovali manje od njega, ali su se katolici više sukobljavali sa Ovenovim uverenjima i praksom. Bio mi je najbolji drug, a najbolji prijatelji ignorišu mnoge međusobne razlike, i tek kad smo se našli u istoj školi veronauke, u istoj crkvi, bio sam prisiljen da prihvatim da je vera mog najboljeg druga mnogo čvršća (ako ne uvek i dogmatičnija) nego išta što sam čuo u kongregacionoj i episkopalnoj crkvi.

Uopšte se ne sećam veronauke u kongregacionoj crkvi, mada je moja majka tvrdila da sam u takvim prilikama uvek mnogo jeo – što u školi, što na kojekakvim parohijskim okupljanjima. Soka i kolača se sećam kao kroz maglu, ali bele drvene crkve, crnog stojećeg sata i službe koja se uvek održavala na drugom spratu u neformalnoj, dobro osvetljenoj atmosferi zborne sale sećam se s jasnoćom i izoštrenošću sunčanog zimskog dana. Kroz visoke prozore mogli ste da gledate grančice nadvijenog drveća. Poređenja radi, služba u episkopalnoj crkvi održavala se u sumračnoj, podrumskoj atmosferi. Bila je to kamena crkva, pa je mesto odisalo gotovo lagumskom zagušljivošću, pretrpano kojekakvim drvenim tričarijama, svećanim orguljama boje starog zlata i drečavim kompozicijama vitraža – kroz koje se nije videla ni jedna jedina grančica.

Kad sam se žalio na crkvu, žalio sam se na uobičajene stvari na koje se žali dete: na klaustrofobiju, na dosadu. Ali Oven se žalio religiozno: „ČOVEKOVA VERA IMA SVOJ RITAM“, rekao je Oven Mini. „PROBLEM S CRKVOM JE SLUŽBA. SLUŽBA SE OBAVLJA ZA MASOVNU PUBLIKU. TAMAN MI SE DOPADNE NEKA PESMA, KAD SVI POPADAJU DA SE MOLE. TAMAN KAD SHVATIM MOLITVU, SVI POSKAČU DA PEVAJU. I KAKVE VEZE TA GLUPA PRIDIKA IMA S BOGOM? KO ZNA ŠTA BOG MISLI O TEKUĆIM DOGAĐAJIMA I KOGA JE ZA TO BRIGA?“

Na ovakve i slične pritužbe mogao sam da odgovorim samo tako što bih podigao Ovena Minija uvis i držao ga visoko iznad glave.

„Previše zadirkuješ Ovena“, govorila bi moja majka. Ali ja se ne sećam nekog preteranog zadirkivanja, osim uobičajenog dizanja uvis – ukoliko majka nije mislila na to što nisam shvatao koliko je Oven bio ozbiljan; njega su vređale šale bilo koje vrste. Napokon, on je pročitao Volovu *Istoriju Grejvsenda* pre desetog rođendana, a to nije bio lak posao, to nikad nije bilo štivo koje je držalo pažnju. A pročitao je i Bibliju – ne do desete, naravno – ali stvarno je pročitao celu stvar.

A tu je bilo i pitanje Grejvsendske akademije, pitanje za svakog dečaka rođenog u Grejvsendu – Akademija u to vreme nije primala devojčice. Ja sam bio loš đak, pa iako je moja baba i te kako mogla da plati školarinu, sudbina mi je bila Grejvsendska gimnazija – sve dok se moja majka nije udala za člana Akademijinog nastavničkog veća koji me je zakonski usvojio. Deca profesora, profesorska derlad, kako su nas zvali, automatski su bila primana na Akademiju.

Kakvo li je to olakšanje bilo za moju babu. Ona je oduvek mrzela što njena deca ne mogu da idu na Grejvsendsku akademiju – imala je kćeri. Moja majka i moja tetka su išle u Gimnaziju – Akademiju su videle samo kroz izlaske s dečacima. Doduše, moja tetka Marta je to lepo iskoristila: udala se za pitomca Akademije (jednog od retkih koji nije preferirao moju majku), tako da su moja braća od tetke bila sinovi alumnusa, pa su i oni imali prolaz pri upisu. (Moja jedina sestra od tetke neće se okoristiti ovom vezom, kao što ćete videti.)

Ali Oven Mini je bio legitimni kandidat za Grejvsendsku akademiju; bio je briljantan učenik, onakav kakav treba da pohađa Akademiju. Mogao je da se prijavi i da se upiše – i još da dobije punu stipendiju, pošto kompanija Granitni kamenolom *Mini* nikada nije cvetala i njegovi roditelji nisu imali za školarinu. Ali jednog dana, dok je vozila Ovena i mene na plažu, imali smo po deset godina, moja majka je rekla: „Nadam se da nikad nećeš prestati da pomažeš Džoniju s domaćim zadacima, Ovene, jer će,

kad se obojica budete upisali na Akademiju, biti mnogo teže – za Džonija naročito.“

„ALI JA NEĆU IĆI NA AKADEMIJU“, rekao je Oven.

„Naravno da hoćeš!“, rekla je moja majka. „Ti si najbolji đak u Nju Hempširu – ma možda i u celoj zemlji!“

„ZA OVAKVE KAO ŠTO SAM JA NIJE AKADEMIJA“, rekao je Oven. „DRŽAVNA ŠKOLA JE ZA OVAKVE KAO ŠTO SAM JA.“

Na trenutak sam se zapitao da li je mislio na male ljude – da je državna škola za izuzetno male ljude – ali moja majka je razmišljala mnogo brže od mene i rekla je: „Dobićeš punu stipendiju, Ovene. Nadam se da tvoji roditelji to znaju. Ići ćeš na Akademiju besplatno.“

„TAMO SVAKI DAN MORAŠ DA NOSIŠ SAKO I KRAVATU“, rekao je Oven. „STIPENDIJA MI NEĆE KUPITI SAKOE I KRAVATE.“

„To može da se sredi, Ovene“, rekla je moja majka, a ja sam znao da je mislila da će to ona srediti – ako niko drugi, ona će mu kupiti svaki sako i kravatu koji mu ikada budu zatrebali.

„A TU SU I KOŠULJE I CIPELE“, rekao je Oven. „AKO IDEŠ U ŠKOLU S BOGATIMA, NE ŽELIŠ DA IZGLEDAŠ KAO DA SI IM SLUGA.“ Sada mogu da pretpostavim da je moja majka iza ove opservacije naslutila zajedljivu politiku radničke klase gospodina Minija.

„Sve što ti bude trebalo, Ovene“, rekla je moja majka. „Biće sređeno.“

Bili smo u Raju, u prolazu pored Prve crkve, i vetar sa okeana već je bio jak. Čovek sa velikom gomilom naslaganih crepova u kolicima mučio se da mu ih vetar ne oduva; merdevinama, naslonjenim na krov riznice, pretila je ista sudbina. Čovek je izgledao kao da mu treba pomoćnik – ili bar još jedan par ruku.

„TREBA DA STANEMO DA POMOGNEMO ONOM ČOVEKU“, rekao je Oven, ali moja majka se držala teme, pa stoga i nije primetila ništa neobično kroz prozor.